

La petja de Pierre Vilar va ser profunda i va anar més enllà de l'àmbit dels acadèmics

Libres

Pierre Vilar, nascut a l'occitana Frontignan (Frontignan, en francès) el 1906, era descendent d'una família de petits viticultors i fill de mestres («fill de mestre i de mestra, nebot de mestra», com dirà ell mateix). Va fer els estudis secundaris a Montpeller i ingressà a l'École Normale Supérieure de París, on estudià de 1924 a 1929 i on tingué per companys d'estudi, entre altres, Jean-Paul Sartre, Paul Nizan i Raymond Aron. El 1925 trià d'especialitzar-se en geografia i el 1927 va fer el primer viatge a Barcelona, seguint la incitació de Max Sorre perquè estudiés la indústria catalana —el fenomen d'un desenvolupament que s'havia produït en una terra sense condicions naturals per a la indústria. El resultat fou un treball que va donar lloc a la seva tesi de *maîtrise*, *La vie industrielle dans la région de Barcelone*, publicada el 1929. A Barcelona, ens diu ell a *Penser historiquement* —aquell esbós de memòries que Rosa Congost va recollir de les seves converses—, va descobrir, «en el sentit més profund del terme, ja que ningú ni res no me n'havia advertit, un poble sencer que, des del grau més alt fins al més baix de la seva escala social, s'afirmava *nació* enfront de l'estat que el governava». Va ser sobretot Pau Vila qui el va ajudar a entendre la complexitat d'una Catalunya industrial que no es podia comprendre si se la separava de la seva altra meitat pagesa.

Preparà aleshores l'*agrégation* i el 1930 va ser contractat per l'École des Hautes Études Hispaniques et Ibériques, que tenia la seu a Madrid, a la Casa de Velázquez. Va ser justament allà on va conèixer Gabriela Berrogain, arxivera i historiadora, que es convertiria més tard en la seva esposa. Va rebre l'autorització per residir a Barcelona, on va arribar a temps per veure la proclamació de la República, el 14 d'abril de 1931. Poc després hi va tornar a trobar Gabriela, que havia estat enviada a treballar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, i es van unir definitivament a finals de 1932; la seva primera llar la van instal·lar a la part alta del carrer Muntaner.

Encara seguia treballant des de la perspectiva de la geografia, cada vegada més interessat, però, per la història, fins que l'inici de la Guerra Civil, que va trobar el matrimoni Vilar de vacances a França, el va allunyar de Catalunya per primera vegada. El 1939 va ser mobilitzat i l'any següent, amb la derrota de França, va iniciar un període

Espanya i Catalunya

Us oferim un fragment del pròleg de Josep Fontana per a un títol imprescindible que l'historiador Pierre Vilar va publicar el 1962 i que ara inaugura la col·lecció d'RBA 'Biblioteca del catalanisme'

ESPANYA I CATALUNYA
Pierre Vilar

Traducció: Eulàlia Duran
Editorial: RBA-La Magrana
(Barcelona, 2013)
Pàgines: 112
Preu: 18 euros

de captivitat en camps alemanys reservats a oficials: «Després de sis mesos de campanya, d'Alsàcia a la bossa de Sedan, em vaig trobar que se m'imposava, de juny de 1940 a maig de 1945, una vida propera, en molts aspectes, a les regles benedictines, una explotació de les meves adquisicions intel·lectuals sobre problemes generals, més que no pas sobre els meus estudis particulars». A *Penser historiquement* ha explicat llargament les experiències d'aquest captiveri, en uns anys en què ha madurat la seva petita *Histoire d'Espagne*, publicada el 1947, que esdevindria, malgrat la persecució de la censura, un llibre àmpliament llegit a l'Espanya franquista, on va fer la funció d'una necessària visió crítica, enfront de la historiografia oficial del règim feixista.

Acabada la Segona Guerra Mundial, Vilar va tornar el 1946 al seu lloc de treball a l'Institut Francès de Barcelona, en un moment en què el descobriment de nova documentació als arxius donava un abast més

ampli a les seves recerques sobre el segle XVIII català, però va trobar-se, el gener del 1948, que el Govern francès el privava de la càtedra i, amb això, restava sense el visat que li permetia residir a Barcelona. Nou mesos d'una tasca febrils de microfilmació i l'ajut de la seva esposa li van permetre prosseguir el nou pla de treball que s'havia traçat. De retorn a França, el 1951 va ser nomenat director d'estudis a l'École Pratique des Hautes Études, mentre seguia elaborant la recerca que havia de culminar en la seva tesi doctoral d'estat.

De fet, són aquestes circumstàncies «històriques» les que expliquen la complexa evolució del seu treball: «Sense la Guerra Civil espanyola», va escriure en la introducció a *Catalunya en l'Espanya moderna*, «aquesta obra hauria estat probablement una tesi clàssica de "geografia regional". Sense la Guerra Mundial i els quatre anys de captivitat, hauria estat centrada sobre un estudi d'història econòmica conjuntural. Sense les mesures que el 1948 em feren tornar d'Espanya [...], l'obra hauria aprofitat més de pressa i millor les recerques començades. Però hauria estat construïda menys sistemàticament en funció del problema històric de la "nació", del problema econòmic del "creixement" i de l'"arrencada", que el meu ensenyament a l'École Pratique des Hautes Études m'ha permès de repensar i d'aprofundir».

El 1962, finalment, va publicar la que havia de ser la seva

obra màxima, *La Catalogne dans l'Espagne moderne. Recherches sur les fondements économiques des structures nationales*, els objectius de la qual definia ell mateix, a l'«avant-propos à la deuxième édition» —i escullo aquesta versió perquè reflecteix com veia la seva obra al cap de vint anys d'haver-la publicat—, amb aquestes paraules: «Oferir tres tipus de desenvolupaments: 1) una reflexió metodològica sobre un dels problemes més generals plantejats per la història: les relacions entre el fet Estat i el fet Nació; 2) una presentació global del "fet català"; en les seves originalitats geogràfiques i les seves vicissituds històriques; 3) finalment, un estudi detallat, de primera mà, sobre les condicions d'una "arrencada" econòmica i una transformació social».

La contribució de Vilar al coneixement de Catalunya al segle XVIII és extraordinària; però no és pas el més important de la seva aportació. Havent-se proposat fer l'estudi dels fonaments econòmics de les es-

tructures nacionals, va endinsar-se en els temps a la recerca dels orígens històrics de la nació catalana, fins a arribar a fer una autèntica síntesi d'història de Catalunya, des de la prehistòria fins a començaments del segle XVIII, en la seva extensa visió del «medi històric», que ocupa íntegrament el segon volum de la traducció catalana. Vilar necessitava aquesta recerca dels orígens perquè no confonia la nació amb les formulacions polítiques del nacionalisme en un moment donat, una errada que cometen constantment la major part dels estudiosos del tema, sinó que l'entenia com el producte d'una evolució històrica concreta i peculiar, i sabia que li calia cercar-ne les arrels ben endins. En un llibre d'entrevistes publicat al Brasil, li deia a Marcia Mansor d'Alessio: «Els fenòmens nacionals no s'han de prendre com a fenòmens polítics d'un moment específic. Cal, abans de qual-sevol altra cosa, tractar de veure'ls com uns fenòmens universals, fenòmens psicològics profunds als quals, a més, s'adaptin unes circumstàncies històriques donades».

Que el llibre hagi estat mal comprès a França potser que es degui al fet que va avançar-se a plantejar un problema, el del fet nacional, que en aquells moments no interessava gaire als àmbits acadèmics del seu país. *

L'apunt

Pierre Vilar (1906-2003) va ser un historiador francès, marxista, considerat com una de les màximes autoritats en l'estudi de la història d'Espanya. Després de la mort de Jaume Vicens Vives va ser el referent de la historiografia catalana de la segona meitat del segle XX.

Pierre Vilar, hispanista francès, en una imatge presa a Barcelona l'any 1985
FERRAN SENDRA

AQUEST SANT JORDI TÉ PREMI!

PREMI RAMON LLULL

PREMI JOSEP PLA

PREMI SANT JORDI

Més informació a

